

УДК 351.853:[719+902/904]:34(477)(045)

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-2066-8097>DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-19-2021-1.135-143>

ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ НЕРУХОМИХ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА НАЯВНА ПРОБЛЕМАТИКА

Міщенко**Марина Олексіївна**

кандидат юридичних наук,
Институту культурології
Національної академії
мистецтв України, м. Київ,
mishchenko_m@ukr.net

Мищенко**Марина Алексеевна**

кандидат юридических наук,
Институт культурологии
Национальной академии
искусств Украины, г. Киев,
mishchenko_m@ukr.net

Maryna Mishchenko

Ph.D. (Law), Institute
for Cultural Research,
National Academy
of Arts of Ukraine, Kyiv,
mishchenko_m@ukr.net

Анотація. У статті досліджено проблематику, пов'язану з особливостями визначення статусу нерухомих об'єктів культурної спадщини, а також практичними аспектами, які її супроводжують.

Наголошено на тому, що включення об'єкта культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України за категорією національного або місцевого значення є свідченням його особливого статусу й повинно слугувати запорукою того, що держава в особі уповноважених органів буде вживати всіх необхідних заходів для його захисту та збереження.

Визначено й аргументовано, що той формат, у якому нині існує Державний реєстр нерухомих пам'яток України є застарілим – його сформовано без урахування наявного практичного досвіду, досягнень технологічного прогресу та життєвих реалій, обумовлених новими викликами сучасності.

Варто змінити окремі положення чинного Закону України «Про охорону культурної спадщини», зокрема, у частині формування базового понятійного апарату пам'яткоохоронної сфери, а також порядку оприлюднення інформації про державну реєстрацію об'єктів культурної спадщини.

З метою збереження відомостей Державного реєстру нерухомих пам'яток України варто скористатися сучасним програмним забезпеченням, адаптованим для означених потреб, а не послугоуватися винятково опцією архівування наявних текстових документів.

Ключові слова: Державний реєстр нерухомих пам'яток України, нерухома культурна спадщина, об'єкт культурної спадщини, пам'ятка національного значення, пам'ятка місцевого значення, охорона пам'яток.

Постановка проблеми. Культурна спадщина є сукупністю надбань багатьох поколінь нашого народу, її різноманітний видовий склад характеризується винятковістю та унікальністю. З огляду на це, втрата навіть незначної частини такого невідновлюваного скарбу може в перспективі мати вкрай негативний вплив не лише на розвиток національної культурно-мистецької сфери, виховання майбутніх поколінь українців, але й зашкодити іміджу нашої держави в контексті міжнародних культурних зв'язків та співпраці.

Нині переважна частина нерухомих об'єктів культурної спадщини перебуває в незадовільному стані, їх матеріально-технічна структура вкрай вразлива до негативного впливу різноманітних зовнішніх факторів (починаючи від несприятливих погодних умов, неможливості вчасно вжити заходів для їхньої реставрації, завершуючи деструктивною діяльністю людей). Це обумовлено не лише такою їхньою визначальною видовою рисою як нерухомість — неможливість вільно переміщувати такі об'єкти в просторі без втрати ними відповідного ступеню цінності та автентичності, а й сукупним поєднанням багатьох інших обставин — поважний вік більшості пам'яток, який сам по собі не сприяє кращій збереженості, невжиття уповноваженими особами необхідних охоронних заходів стосовно конкретних об'єктів культурної спадщини, персональною недбалістю окремих осіб, у власності чи тимчасовому користуванні яких перебуває пам'ятка тощо. Однак згідно з преамбулою до Закону України «Про охорону культурної спадщини»,

«об'єкти культурної спадщини, які знаходяться на території України, у межах її територіального моря та прилеглої зони, охороняються державою. Охорона об'єктів культурної спадщини є одним із пріоритетних завдань органів державної влади та органів місцевого самоврядування» (Про охорону культурної спадщини, 2000).

Отже, обов'язок забезпечувати необхідний і достатній рівень комплексних заходів з охорони усіх складових культурної спадщини, яким офіційно присвоєно означений статус, першочергово належить саме державі в особі уповноважених органів. Означений контекст сприяє виникненню вкрай важливих питань — чи відповідає наявний юридичний механізм надання старожитностям статусу «об'єкт культурної спадщини», іншими словами їхній легалізації, новим умовам сучасності, чи сприяє він належному інформуванню громадськості щодо змін у статусі пам'яток та їхній подальшій участі в пам'яткоохоронній діяльності, яких заходів ужито посадовцями для впорядкування та наповнення Державного реєстру нерухомих пам'яток України (далі — Реєстр), переведення в цифровий формат не лише його публічної частини. Надання виважених, науково обґрунтованих відповідей на

означені питання і становить у своїй сукупності мету даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Варто зазначити, що питання легалізації складових національної культурної спадщини, законодавчого забезпечення означеного процесу, а також практичної проблематики, яка з цим пов'язана й актуалізується в сучасному соціумі, не були належним чином досліджені в культурологічному контексті.

Серед українських науковців, праці яких були дотичними до питань державного обліку об'єктів культурної спадщини — Акуленко В. І., Бадяк В. П., Вечерський В. В., Зараховський О. Є., Катаргіна Т. І., Кудерська Н. І., Кулакова Н. В., Мещеряков В. В., Мищак І. М., Принь О. В.

Так, у своєму дослідженні О. Є. Зараховський, використавши порівняльно-історичний метод, зосередився саме на загальних питаннях — періодизації державного обліку українських нерухомих об'єктів культурної спадщини, наявних у публічному просторі реєстрах пам'яток та проблематиці, яка супроводжує таку реєстрацію в сучасних умовах.

Разом із цим проблемне поле, оприявлене в цьому дослідженні, попередньо не було повною мірою розкрито в межах наявних наукових публікацій з культурології та пам'яткознавства, а також інших суміжних сфер наукового знання.

Вклад основного матеріалу дослідження. Питання, пов'язані з правовим статусом нерухомих об'єктів культурної спадщини є одними із визначальних у контексті забезпечення ефективності пам'яткоохоронної сфери, оскільки лише за умови наявності юридично підтвердженого охоронного статусу, на об'єкт поширюється дія офіційних охоронних заходів і завдяки цьому він може виконувати роль ключового елемента суспільних відносин з охорони пам'яток.

Водночас варто чітко розмежовувати той рівень захисту, якому можуть підлягати складові культурної спадщини. Загалом він варіюється від захисту на загальних засадах для тих об'єктів, які з різних причин ще не «легалізовано» у відповідній системі суспільних відносин, однак існує реальна загроза їхнього пошкодження або й непоправної втрати, до широкого спектру охоронних заходів у межах дії норм чинного законодавства.

Перший рівень захисту, зокрема, оприявлюється в притягненні винних до відповідальності за посягання на можливий об'єкт культурної спад-

щини як будь-яке чуже майно, якому не притаманна унікальність. Це, зокрема, відповідальність за кримінальні правопорушення для осіб, винних у вчиненні крадіжки, умисного знищення або пошкодження майна, необережного знищення або пошкодження майна, а також адміністративна відповідальність за дрібне викрадення чужого майна.

У межах дії норм адміністративного та кримінального права наявний широкий варіативний перелік санкцій для притягнення до відповідальності осіб, винних у свідомому та умисному посяганні саме на об'єкти культурної спадщини та/або їхні складові — порушення вимог законодавства про охорону культурної спадщини; невиконання законних вимог посадових осіб органів охорони культурної спадщини; контрабанда культурних цінностей; незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося в неї; незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини.

Попри те, що поняття «статус» переважно актуалізується саме під час вирішення дослідницьких завдань з аналізу суспільних відносин між різними видами суб'єктів та державою як сукупності їхніх взаємних прав та обов'язків, однак у межах означеного дослідження ідеться саме про поняття «статус об'єкта культурної спадщини» як поєднання специфічних ознак, визначальних рис об'єкта, які в сукупності характеризують його стан. Означена позиція походить від твердження — нерухомий об'єкт без офіційного визнання його приналежності до культурної спадщини (розуміємо як відсутність чинного управлінського рішення, згідно з яким об'єкту надається відповідний охоронний статус) не підпадає під застосування спеціальних охоронних заходів і не є базовою складовою діяльності, пов'язаної з охороною пам'яток.

Серед нормативно-правового забезпечення пам'ятоохоронної діяльності визначальними в питаннях статусу об'єктів культурної спадщини є положення Закону України «Про охорону культурної спадщини» (далі — Закон), Порядку визначення категорій пам'яток, затвердженого Постановою Кабінету міністрів України від 22 травня 2019 року (далі — Порядок) та Порядку обліку об'єктів культурної спадщини, затвердженого наказом Міністерства культури України від 11 березня 2013 року.

Так, змістовно-логічний аналіз тексту розділу

III Закону дав можливість визначити, що кожний об'єкт, винятково за умови встановлення факту його відповідності всім критеріям, наявність яких визнана обов'язковою для об'єктів культурної спадщини в чинному законодавстві, може набути такого статусу: пам'ятка культурної спадщини, пам'ятка національного значення, пам'ятка місцевого значення, щойно виявлений об'єкт культурної спадщини.

Виокремлення саме чотирьох вищеназваних видів статусів для нерухомих об'єктів культурної спадщини висновується саме з огляду на логічний аналіз норм галузевого законодавства.

Так, у ст. 1 Закону законодавцем було, разом з іншими, визначено поняття «об'єкт культурної спадщини» та «пам'ятка культурної спадщини», водночас останнє подано як певний вид об'єкта культурної спадщини, який занесено до Реєстру або взято на державний облік до вирішення питання про його включення (невключення) до нього. А також поняття «пам'ятка національного значення» та «пам'ятка місцевого значення» безпосереднього законодавством не визначені, у ч. 3 та ч. 4 Порядку лише перераховано власне ті ознаки, які у своїй сукупності повинні бути притаманні об'єкту культурної спадщини для його занесення до Реєстру за відповідною категорією.

Таким чином пам'ятка за визначенням є об'єктом культурної спадщини (національного значення, місцевого значення або щойно виявленим), однак не кожний об'єкт культурної спадщини є пам'яткою і перебуває на державному обліку.

Навіть у самій назві та тексті Порядку ідеться про те, що

«згідно з цим Порядком визначаються категорії пам'яток для внесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України» (Про затвердження Порядку визначення категорій пам'яток, 2019).

Отже, висновується, що під час розробки тексту аналізованого документа спеціальне поняття «пам'ятка» за змістом переважно вживається як пріоритетне над загальним «об'єкт культурної спадщини», хоча безумовно є його складовою і не може розглядатися відокремлено.

Стосовно щойно виявленого об'єкта культурної спадщини, то означений статус характери-

зується як «проміжний», оскільки об'єкт не може постійно перебувати в ньому, це триває лише до моменту вирішення уповноваженим органом питання про можливість його державної реєстрації як пам'ятки за категорією національного або місцевого значення.

Відповідно до ст. 14 Закону та підрозділів 1–7 Розділу II Порядку обліку об'єктів культурної спадщини, матеріальним підтвердженням факту надання статусу «щойно виявлений об'єкт культурної спадщини» є його включення до Переліку об'єктів культурної спадщини. Відповідне управлінське рішення приймається у формі розпорядження голови уповноваженого органу місцевої влади й підлягає обов'язковому опублікуванню на офіційному інтернет-ресурсі (веб-сайті) уповноваженого органу в день його ухвалення (Про затвердження Порядку обліку об'єктів культурної спадщини, 2013).

Водночас у чинному пам'яткоохоронному законодавстві відсутня обов'язкова вимога щодо створення та функціонування загальнодержавного зведеного реєстру щойно виявлених об'єктів культурної спадщини, тому систематична робота в означеному напрямку не проводиться. За потреби, інформацію про об'єкти з таким статусом необхідно шукати в межах текстів управлінських рішень з означених питань або на офіційних веб-сайтах органів місцевої влади, які містять вибіркові дані стосовно культурних надбань адміністративно-територіальних одиниць, які перебувають у їхньому віданні.

Регулюючими документами не встановлено конкретних часових меж для тривалості аналізованого «проміжного» статусу. Їх можна визначити з огляду на ті терміни, які виділено Порядком для розгляду подання про занесення об'єкта культурної спадщини до Реєстру:

- за категорією національного значення — постановою Кабінету Міністрів України протягом одного року (розуміємо як *не більше* одного року — максимальний термін без вказівки на його обов'язкову мінімальну тривалість, водночас механізм для продовження/зміни названого терміну в законодавстві відсутній);

- за категорією місцевого значення — рішенням Міністерства культури та інформаційної політики України протягом одного місяця (як і у випадках стосовно пам'яток національного значення, розуміємо як *не більше* одного місяця — мак-

симальний термін без вказівки на його обов'язкову мінімальну тривалість, без наявного механізму для продовження/зміни названого терміну) за поданням відповідних органів охорони культурної спадщини або за поданням Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, інших громадських організацій, до статутних завдань яких належать питання охорони культурної спадщини.

Важливою складовою процесу набуття нерухомим об'єктом культурної спадщини охоронного статусу також є оприєвлення в публічному просторі інформації щодо прийняття означеного управлінського рішення стосовно нього уповноваженим державним органом. Водночас визначальними її рисами повинні бути доступність та відкритість не лише для тих суб'єктів, на яких законодавством покладено обов'язок укладення охоронних договорів на відповідні об'єкти культурної спадщини (до цієї категорії належать особи, у власності або управлінні яких перебуває пам'ятка), але й для будь-яких інших осіб, зокрема представників громадськості, які виявляють зацікавленість до пам'яткоохоронної справи.

Відповідно до положень чинного законодавства, матеріальним свідченнями того, що об'єкту надано відповідний статус у системі пам'яткоохоронних відносин і одночасно способами інформування громадськості про занесення об'єктів культурної спадщини до Реєстру є:

- власне факт публікації відповідних даних та, за потреби, подальша їхня зміна/доповнення;

- надання інформації, що міститься в Реєстрі, у відповідь на запити зацікавлених осіб;

- установлення «міток» інформаційного характеру безпосередньо на об'єктах або в межах територій, де вони розташовані — охоронні дошки, знаки, інші можливі, з огляду на вид, матеріально-технічний стан та складові об'єкта, інформаційні написи, офіційні позначки на пам'ятках незалежно від форм власності на них.

А також було виявлено певну неточність – у ст. 16 Закону немає імперативної вимоги стосовно того, що означене інформування про трансформації Реєстру повинно сукупно здійснюватися одночасно всіма названими способами чи достатнім буде оприєвлення за допомогою хоча б одного або декількох з них. У цьому питанні законодавець обмежився лише переліком можливих шляхів інформування.

Також відсутня конкретизація стосовно способів та джерел публікації даних з Реєстру, оскільки у ч. 1 ст. 16 Закону міститься винятково лаконічна вказівка на *публікацію як шлях інформування*. Основне джерело для публікації відповідних даних було виявлено в процесі аналізу змісту п. 8 Розділу «Ведення Реєстру» Порядку обліку об'єктів культурної спадщини — офіційний веб-сайт уповноваженого органу з можливістю їхнього безоплатного пошуку, перегляду та скачування матеріалів.

Жодним чином не сприяло остаточному вирішенню питання щодо способів та джерел публікації складових Реєстру й тлумачення змісту поняття «Державний реєстр нерухомих пам'яток України». Так, у тексті Закону його взагалі не визначено, натомість його змістовна наповненість та спосіб формування у ч. 1 Розділу I Порядку обліку об'єктів культурної спадщини видаються доволі лаконічними, а саме:

«банк даних, сформованих за єдиними ознаками та принципами, що містить відомості про пам'ятки культурної спадщини» (Про затвердження Порядку визначення категорій пам'яток, 2013).

У цьому контексті не варто забувати про те, що з 1 січня 2021 року мають набути чинності зміни до Закону стосовно складових Реєстру — ч. 4. Вони передбачають включення до нього геопросторових даних, метаданих та сервісів стосовно об'єктів культурної спадщини, їхньої території та зони охорони пам'яток культурної спадщини, оприлюднення, іншої діяльності з якими та доступ до яких здійснюються в мережі Інтернет згідно із Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних». Таким чином, на думку суб'єкта законодавчої ініціативи, першочерговим у процесі державної реєстрації об'єктів культурної спадщини є фіксація саме сукупності даних щодо їхнього просторового розміщення.

Щодо позицій науковців, які були розглянуті в контексті комплексного дослідження питань правового статусу об'єктів національної культурної спадщини й особливостей здійснення їхньої державної реєстрації, то вони переважно оприявлюються в таких наукових твердженнях.

На думку В. Зараховського, відсутність повного, загального та офіційного реєстру нерухомих

об'єктів культурної спадщини ускладнює процеси їхнього дослідження, збереження, популяризації та використання (Зараховський, 2019).

У контексті аналізу питань державної реєстрації об'єктів культурної спадщини в Україні В. Бадяк наголосив на тому, що попри значну тривалість такої практики, вона досі не завершена, а тому потребує більш об'єктивного дослідження (Бадяк, 2013).

Разом із цим мають місце дослідження, автори яких пропонують не обмежуватися наявними офіційними реєстрами, а сформувані єдиний реєстр усієї культурної спадщини.

Так, І. Мищак наголошував на проблемі відсутності Державного реєстру національного культурного надбання, а також тому, що означена обставина не гарантує збереження та заборону на вивезення з України унікальних культурних цінностей (Мищак, 2014). І це питання могло мати й суто практичне вирішення, оскільки Міністерством культури України було розроблено прототип електронного інформаційного ресурсу культурної спадщини та культурних цінностей — портал «Культурна спадщина України». Анонсовано, що до його складу як окремі модулі будуть входити сукупні дані щодо нерухомих пам'яток України, викрадених та втрачених культурних цінностей, а також складових Музейного фонду України. Станом на грудень 2019 року мав розпочати свою роботу в тестовому режимі саме останній з названих модулів, однак на сьогодні цей ресурс не функціонує.

Варто зауважити, що вперше відомості з Реєстру було розміщено для відкритого доступу з використанням можливостей мережі Інтернет у квітні 2012 року на офіційному веб-сайті Міністерства культури в окремих розділах. Інформацію про пам'ятки за категорією місцевого значення було подано в розділі «Корисна інформація» (сторінка «Державний реєстр нерухомих пам'яток України»), а пам'ятки за категорією національного значення натомість були доступними до перегляду на сторінці «Законодавство у сфері культури» (розділ «Нормативно-правові акти»). Обрання такого неупорядкованого способу публічного оприявлення відомостей викликає більше подив, ніж схвалення. До цього можна додати недосконалість матеріальної форми подачі Реєстру, адже вона фактично являла собою просту сукупність файлів, виконаних у текстовому редакторі Word — таблиць з назвами та

адресами об'єктів, які, з огляду на наявність граматичних та змістовних помилок, фахівці рекомендували додатково звіряти на відповідність з чинними Постановами Кабінету Міністрів України.

А також донині ситуація щодо оприявлення складових Реєстру не зазнала суттєвих змін — матеріальною базою для розміщення даних знову ж таки слугує окрема частина розділу офіційного сайту Міністерства культури та інформаційної політики України в категорії «Діяльність» — Культурна спадщина. У цьому сегменті в категорії «Нерухома культурна спадщина», зокрема, містяться два вагомні за обсягом архівні файли — «Реєстр пам'яток місцевого значення» та «Реєстр пам'яток національного значення». Кожний із них містить текстові документи за кількістю областей нашої держави (разом з Автономною Республікою Крим) з офіційно внесеними до Реєстру об'єктами за відповідними категоріями. Найменування об'єкта, його датування, місцезнаходження, вид, охоронний номер, номер та дата рішення уповноваженого органу про взяття пам'ятки під охорону — це ті відомості, які можна одержати з нього.

Виникає питання: чому, незважаючи на те, що в останні роки сучасні комп'ютерні технології все більше використовуються для вирішення потреб культурної сфери, зокрема, її розвитку та осучаснення, повною мірою не було реалізовано можливості з удосконалення того формату, у якому існує Реєстр. Для цілковитої об'єктивності дослідження розглянемо конкретні кроки, які було зроблено в цьому напрямку.

Ще понад рік тому Міністерством культури України було анонсовано створення пілотного проекту з електронного обліку об'єктів культурної спадщини. Його ініціатори мали на меті сформувати цілісну електронну платформу для репрезентації наявних пам'яток не лише для потреб окремих територіальних громад, але й вільного ознайомлення будь-яких зацікавлених суб'єктів з усіх куточків світу. Розпочати означену ініціативу планували з Вінницької області — на базі ресурсів місцевого Управління культури та мистецтв. Однак у мережі Інтернет не було виявлено доступних для перегляду візуальних результатів такої діяльності — сайт місцевого уповноваженого органу хоч і функціонує, однак уже тривалий час перебуває в режимі модернізації, усі наявні в категорії «Охорона культурної спадщини» посилання на переліки об'єктів

культурної спадщини не є активними.

У Києві за сприяння місцевої влади та небайдужих активістів, зокрема Арсенія Фінберга, на базі інформаційно-аналітичної системи «Майно» було створено електронний Реєстр пам'яток, який на сьогодні функціонує, і творці намагаються шукати подальші шляхи для його вдосконалення. Візуально він являє собою електронну карту, на якій у вигляді окремих «культурних шарів» відображаються об'єкти культурної спадщини залежно від їхнього статусу, однак за змістовним наповненням — це вагома інформаційна база даних з «паспортом» на пам'ятки національного значення, місцевого значення та щойно виявлені об'єкти культурної спадщини столиці.

Складові такого «паспорту» не обмежені вже звичним для державного Реєстру переліком. Визначено, що до нього включено особову картку об'єкта з набором різних видів відомостей. Загалом їх можна поділити на чотири групи: загальна інформація (включає коротку історичну довідку, датування, вид та тип об'єкта, категорію охорони, охоронний номер, документ про взяття на облік, форму власності, технічний стан), фотогалерея (наявні світліни об'єкта), охоронні договори (включає номер договору, дату справи, структуру об'єкта), дозволи на виконання робіт (включає дату, номер, замовника, підрядну організацію, опис робіт, термін дії дозволу) та інспекційні перевірки (дата огляду, дата/номер припису, дата/номер документу, сума штрафу). Щодо категорій «Загальна інформація» та «Фотогалерея», то означені види відомостей наявні в системі щодо переважної більшості включених до неї об'єктів. Натомість відомості, приналежні до категорій «Охоронні договори», «Дозволи на виконання робіт» та «Інспекційні перевірки» заповнені в системі вибірково. Означена ситуація обумовлена тим, що з огляду на тип та спосіб одержання інформації, ці відомості можуть бути або не притаманними для об'єкта на момент формування його «паспорта» й внесення даних до системи, або доповнюватися в міру їхнього надходження (для прикладу, охоронний договір може бути ще не укладено з огляду на визначені законодавством строки, інспекційні перевірки могли не проводитися за відсутності повідомлень про порушення, реставраційні роботи не проводилися взагалі або їх лише заплановано тощо).

Суттєвою перевагою вищезазначеного проекту

є наявність у ньому дуже важливої відкритої опції — подати звернення про порушення. За наявності особистого кабінету на порталі електронних послуг м. Києва, вона дає можливість у режимі «онлайн» персонально повідомити місцеву владу про відомі заявнику порушення на конкретному об'єкті. Це не лише сприятиме реалізації важливої справи із залучення громадськості до активнішої участі у пам'яткоохоронній діяльності, але й може допомогти в захисті та збереженні конкретних об'єктів культурної спадщини, для яких існує реальна загроза їхньої фізичної втрати.

Складно порівнювати між собою проекти-ідеї, які з різних причин не було реалізовано та проект-результат, оприятлений у публічному інформаційному просторі, однак у них все-таки прослідковується спільна риса — фрагментарність. Це обумовлено тим, що вони спрямовані на створення не єдиної загальнодержавної інформаційної бази, а окремих непов'язаних між собою банків даних у межах різних адміністративно-територіальних одиниць. Натомість у прагненні зберегти національну культурну спадщину не варто зумисно поділяти її на окремі нерівнозначні частини, адже кожна пам'ятка за визначенням є унікальним матеріалізованим втіленням певної частки пам'яті про минуле нашого народу. Тільки реалізація свідомого системного підходу, згідно з яким Реєстр становить єдине цілісне утворення даних про наявну національну культурну спадщину, сприятиме вирішенню головних завдань пам'яткоохоронної діяльності.

Уважаємо, що з огляду на відсутність чіткого формулювання змісту поняття «Державний реєстр нерухомих пам'яток України», а також конкретизації в описанні способів інформування громадськості про об'єкти культурної спадщини, занесені до Реєстру, зокрема, такого способу як публікація, внесення змін/доповнень до нього, потрібно розглянути можливість запровадження змін до галузевого законодавства про охорону пам'яток.

Першою чергою, означені зміни варто спрямувати на те, щоб у межах одного нормативно-правового акту подати чітко та зрозуміле поняття сутності Реєстру як інструменту для матеріалізації наявних нерухомих об'єктів культурної спадщини нашої держави і, разом з цим, показати механізм оприятлення відомостей про них у публічному просторі. Їх запровадження сприятиме уник-

ненню хибного тлумачення положень галузевого пам'яткоохоронного законодавства, активізує процеси із залучення громадськості до діяльності з охорони об'єктів культурної спадщини, а також формування зацікавленого й небайдужого ставлення до національних пам'яток — попиту на відповідну сферу культури.

З огляду на всі розглянуті обставини, вважаємо, що основними принципами за визначення способів оприятлення в публічному просторі складових Реєстру повинні бути: відкритість; доступність; простота використання; наявність узаємозв'язку між громадськістю та особами, відповідальними за наповнення/зміни Реєстру; розміщення усіх складових Реєстру в одному фізичному місці — інтернет-ресурсі.

Висновки. Грунтовний аналіз чинного національного законодавства у сфері охорони пам'яток, зокрема тих його положень, які стосуються визначення статусу об'єктів культурної спадщини, а також порядку формування та подальшого функціонування Реєстру, вагомих наукових публікацій фахівців за відповідною тематикою, дозволяє зауважити:

– потребує дослідження можливість внесення доповнень до Закону України «Про охорону культурної спадщини», зокрема, у частині порядку державної реєстрації об'єктів культурної спадщини — конкретизувати законодавчо закріплені порядок інформування про об'єкти культурної спадщини, занесені до Реєстру, пов'язавши його з першочерговим оприятленням відповідних даних у визначеному місці віртуального простору мережі Інтернет, а також наявних підходів щодо формування базового понятійного апарату пам'яткоохоронної сфери;

– той формат, у якому нині існує Реєстр, не відповідає ні умовам глобальних світових загроз, ні тим суворим стандартам/вимогам, які ставить перед нашою державою світове співтовариство;

– під час вибору матеріалізованої «оболонки» Реєстру уповноваженими особами вочевидь було проігноровано досягнення технологічного прогресу та позитивний практичний досвід. На окремому інтернет-ресурсі подано винятково публічну складову Реєстру, яка становить собою інтерактивну карту, певний набір географічних координат, що в сукупності є джерелом інформації про розміщення в просторі пам'яток національного та місцевого значення;

– варто детальніше розглянути можливість використання сучасного програмного забезпечення, адаптованого для зберігання та використання даних Реєстру не в межах офіційного веб-сайту центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини,

а на окремому інтернет-ресурсі. Адже в сучасному світі, де щодня зростають загрози пандемій та катаклізмів, існування винятково паперового формату облікової документації, особливо якщо йдеться про культурне надбання, є недостатнім, майбутнє за структурованими базами цифрових даних.

Література:

- Бадяк, В. (2013). До питання реєстрації об'єктів культурної спадщини України з позицій фаховості та національної гідності. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. № 24. С. 348–367. Львів: ЛНАМ.
- Зараховський, О. Є. (2019). Сучасний стан державної реєстрації українських нерухомих об'єктів культурної спадщини. *Культура і мистецтво у сучасному світі*. Випуск 20. С. 88–98. Київ: Видавничий центр КНУКіМ. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1915.20.2019.172400>
- Мищак, І. М. (2014). Нормативно-правове забезпечення формування Державного реєстру національного культурного надбання та шляхи його вдосконалення в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. № 4. С. 19–24.
- Про затвердження Порядку визначення категорій пам'яток: із Постанови Кабінету Міністрів України. (2019, 22 травня). *Офіційний вісник України*. № 46. Ст. 1589.
- Про затвердження Порядку обліку об'єктів культурної спадщини: із Наказу Міністерства культури України. (2013, 11 березня). *Офіційний вісник України*. № 29. Ст. 54.
- Про охорону культурної спадщини: із Закону України. (2000, 21 липня). *Офіційний вісник України*. № 27. С. 32.

References:

- Badyak, V. (2013). Do pytannia reiestratsii ob'ektiv kulturnoi spadshchyny Ukrainy z pozytsii fakhovosti ta natsionalnoi hidnosti [To the problem of registration objects of cultural heritage of Ukraine from the positions of professionalism and national dignity]. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv [Visnyk of the Lviv National Academy of Arts]*. № 24. P. 348–367. Lviv: LNAM. (in Ukrainian)
- Myshchak, I. M. (2014). Normatyvno-pravove zabezpechennia formuvannia Derzhavnoho reiestru natsionalnoho kulturnoho nadbannia ta shliakhy yoho vdoskonalennia v Ukraini [Regulatory support of the State Cultural Heritage Register formation and ways of its improvement in Ukraine]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy [Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine]*. № 4. P. 19–24. (in Ukrainian)
- Pro okhoronu kulturnoi spadshchyny: iz Zakonu Ukrainy [On protection of cultural heritage: from the Law of Ukraine]. (2000, July 21). *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. № 27. P. 32. (in Ukrainian)
- Pro zatverdzhennia Poriadku obliku ob'ektiv kulturnoi spadshchyny: iz Nakazu Ministerstva kultury Ukrainy [On approval of the Procedure for registration of cultural heritage sites: from the Order of the Ministry of Culture of Ukraine]. (2013, March 11). *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. № 29. Article 54. (in Ukrainian)
- Pro zatverdzhennia Poriadku vyznachennia katehorii pamiatok: iz Postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy [On approval of the Procedure for determining the categories of monuments: from the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2019, May 22). *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. № 46. Article 1589. (in Ukrainian)

Zarakhovskiy, O. Ye. (2019). Suchasnyi stan derzhavnoi reiestratsii ukrainskykh nerukhomykh ob'ektiv kulturnoi spadshchyny [State Register of Ukrainian Cultural Heritage Real Property as It Stands]. *Kultura i mystetstvo u suchasnomu sviti* [Culture and Arts in the Modern World]. Issue 20. P. 88–98. Kyiv: KNUKiM Publishing. (in Ukrainian)
DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1915.20.2019.172400>

Мищенко Марина Алексеевна

Определение статуса недвижимых объектов культурного наследия: особенности и существующая проблематика

Аннотация. В статье исследована проблематика, связанная с современными особенностями определения правового статуса объектов культурного наследия, а также практических проблем, которые с этим связаны.

Отмечено, что включение объекта культурного наследия в Государственный реестр недвижимых памятников Украины по категории национального или местного значения является своего рода обязательством по принятию государством к нему необходимых охранных мероприятий.

Определено и аргументировано, что тот формат, в котором сейчас существует Государственный реестр является ненадлежащим – он был сформирован без учета положительного практического опыта, новых вызовов современности и достижений технологического прогресса.

Стоит изменить отдельные положения действующего Закона Украины «Об охране культурного наследия», в частности, формирования базового терминологического аппарата, а также порядка публикации информации о государственной регистрации объектов культурного наследия. Для формирования и сохранения сведений Реестра стоит воспользоваться программным обеспечением, адаптированным для указанных нужд, а не использовать исключительно опцию архивирования текстовых документов.

Ключевые слова: Государственный реестр недвижимых достопримечательностей Украины, недвижимое культурное наследие, объект культурного наследия, памятник национального значения, памятник местного значения, охрана достопримечательностей.

Maryna Mishchenko

Determining the status of immovable objects of cultural heritage: features and existing problems

Abstract. This paper investigates issues related to modern features of determining the status of immovable cultural heritage sites as well as the accompanying practical aspects.

The paper emphasizes that listing the object of cultural heritage in the State Register of Immovable Monuments of Ukraine by the category of national or local significance shows the object's special status and should guarantee that the state, represented by the bodies of authority, will take the necessary measures for its protection and preservation.

It is stated and grounded that the currently existing format of the State Register is outdated; it was formed without having considered the available positive practical experience, new challenges of modern life and achievements of the technological progress. Thereby, it is necessary to change certain provisions of the current Law of Ukraine "On protection of cultural heritage", in particular, regarding the formation of the basic terminology of the monument protection sphere and the procedure for publishing information on state registration of cultural heritage sites.

In order to form and store the data of the State Register of Immovable Monuments of Ukraine, it is necessary to use modern software adapted for the specific needs, and not just use the option of archiving available text documents.

Keywords: State Register of Immovable Monuments of Ukraine, immovable cultural heritage, object of cultural heritage, monument of national importance, monument of local significance, protection of monuments.